

Oponentský posudek bakalářské práce Martiny Kaushikové Zdvořilost v komunikaci žen a mužů

Zvolené téma je zajímavé, i když dnes nikterak výlučné. Výzkum genderových stereotypů i jazykových a komunikačních rozdílů ve vyjadřování mužů a žen je předmětem řady prací zahraničních i tuzemských, z nichž může autorka vycházet. Také literatura o různých aspektech komunikace včetně zdvořilosti je dnes poměrně bohatá, což se ukazuje i v teoretické části posuzované práce.

Autorka v tomto směru vcelku zdařile propojuje domácí i přeloženou literaturu jak z komunikačně orientované lingvistiky a lingvistické pragmatiky, tak z psychologie a sociologie (např. teorie sociálních rolí), a zejména za pomoci českých zdrojů zprostředkujících americkou pragmalingvistickou literaturu vykládá nejvlivnější koncepce zdvořilosti. (Zde bych se ráda zeptala, nakolik jsou podle autorky např. Griceovy komunikační maximy univerzálně platné, např. i v našem evropském, slovanském a českém kontextu.) Přínosem teoretické části je to, že v souvislosti se zdvořilostí a s konceptem „mužského“ a „ženského“ v komunikaci autorka bere v úvahu i pohled lingvistické antropologie, a zejména teorii o jazykovém obrazu světa (to už je však doporučeno v zadání práce).

Na „švu“ teoretické a praktické části práce je umístěna kapitola 6 – *Projevy nezdvornosti na příkladu televizní komunikace*; jde o parafrázi článku J. Hoffmannové, který z hlediska zdvořilosti (resp. taktu) podrobně analyzuje politické televizní pořady. V celkové koncepci práce tato kapitola působí poněkud bezradně, i když je zde projevů nezdvornosti jistě velké množství. (Např. genderový aspekt však studie postrádá – politické debaty jsou takřka výhradně mužskou záležitostí.)

Hlavní výhrada, kterou k práci mám, se ovšem týká výzkumné části práce – a je, domnívám se, dosti podstatná. Jde totiž o skutečnost, že Martina Kaushiková vyhověla požadavkům zadání pouze částečně – v teoretické části. Podle zadání měla ve svém výzkumu **analyzovat autentický materiál** (a zřejmě ho i sama pořídit) „z běžné každodenní komunikace mezi muži a ženami, ale také pouze mezi ženami či mezi muži. Všechny tyto tři typy komunikačních situací,“ píše se v zadání, „budou porovnány z hlediska vlivu pohlaví na přístup ke zdvořilosti a na jeho praktickou realizaci v komunikaci. Autentická komunikace bude analyzována na úrovni komunikačních strategií a výběru lexikálních gramatických prostředků“. Avšak i ve vlastním abstraktu autorka hned na začátku uvádí, že se práce „zaměřuje na tři typy komunikačních situací, které se liší pohlavím komunikantů“, že chce „porovnat teorie a přístupy jednotlivých lingvistů s reálnými projevy zdvořilosti v běžné komunikaci na základě dotazníkového šetření“. Avšak reálně nebyl shromážděn žádný materiál, který by takového porovnání umožňoval – zřejmě z důvodů časové tísně? – a autorka tedy hledala náhradní řešení, méně náročné.

Vytvořila tedy dotazník, v němž zjišťuje **postoje** mužů a žen k otázkám zdvořilosti; další jeho částí je asociční test; jde o asociace, které v mužích a ženách vzbuzují výrazy, které se vztahují ke zdvořilosti i komunikaci vůbec: prosím, úsměv, oční kontakt, nervozita, ideální komunikační partner apod. Z mužských a ženských odpovědí pak vyvozuje jisté závěry, které víceméně korespondují s odbornou literaturou, nejde však o rozbor skutečných komunikačních situací, nýbrž o jejich reflexi. Toto dvojí autorka často směšuje: na s. 36 uvádí jako svůj cíl „srovnat ženskou a mužskou komunikaci jako takovou“, v závěru (s. 49) říká, že dotazníkové šetření „mělo zjistit, jak jsou na tom s vyjadřováním zdvořilosti ženy a muži“; to se ovšem vzhledem k povaze výzkumu těžko mohlo podařit.

Co se týče jazykové a stylistické úrovně zpracování, je vcelku přijatelná, i když ne výborná (občas se vyskytnou interpunkční chyby, a zejména nepřesná či neobratná vyjádření

– označeno v textu); v seznamu odborné literatury nejsou uvedeny výše zmíněný článek J. Hoffmannové a kniha P. Watzlawika z r. 1999 (cit. na s. 8).

V závěru oponentského posudku musím konstatovat, že s doporučením této bakalářské práce k obhajobě poněkud váhám a dávám je s výhradou, že v ústní prezentaci bude autorčino podstatné odchýlení od zadání dostatečně zdůvodněno.

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
FF UK Praha

V Praze 5. září 2011